

KNNV Heerlijkheid Leur bezienswaardigheden

Excursiedata: zondagen 8 mei en 26 juni 2022

Door: Trudy Maassen

Dit deel betreft de bezienswaardigheden: Leurse Hof, Vlaamse schuur met bakhuis, kerkje, motte en Huis te Leur. Verder: lijst met Heerlijke rechten

Het belang van Leur (en z'n motteburcht) wordt duidelijk als we ons realiseren dat het op de oude weg van Nijmegen naar Den Bosch ligt, waarbij het vlakbij de grens (de Maas!) lag tussen Gelre en Brabant.

<http://perijnhart.blogspot.com/2013/10/17-oktober-2013-wandeling-door-de.html>

Wij starten de excursie bij Restaurant de Leurse Hof

Leurseweg 4

6615 AJ Leur

[024 6422241](tel:0246422241)

info@leursehof.nl

www.deleursehof.nl

De Leurse Hof is van een oude boerderij veranderd in een top classe restaurant. Waar iedereen welkom is, prima voedsel wordt geserveerd en het fijn vertoeven is. De boerderij behoort tot het landgoed van familie Van Verschuer en is gebouwd rond 1840.

Oorspronkelijk had uitsluitend het voorhuis van de boerderij de functie van café-biljart. Pas veel later (rond 1920) is de bovenverdieping gebouwd en heeft het pand dienst gedaan als leerlooierij, naast de functie van boerderij met koeien. Destijds werd deze locatie tevens ANWB-punt voor de fietspomp, aangeboden door de Graaf van Limburg-Stierum. Er staat nog steeds een mooi oud ANWB bord aan de voorzijde van het pand, waarlangs de 'doorgaande' weg naar Wijchen liep. 'Nevens den grooten weg naar Wijchen ligt aan de eene zijde, achter den heuvel, de plaats waar vroeger "de Hof te Leur" werd gevonden', aldus oude geschriften.

<https://www.deleursehof.nl/>

De Leurse Hof met op de voorgrond een ouderwets ANWB-bord

<https://mapio.net/pic/p-75389741/>

Iets verder op ligt het Bakhuis. Wij zijn door de stokers uitgenodigd voor een rondleiding. Met dank. De broodjes vers uit de oven smaken oer lekker. Dat had ik al geproefd. Want ik was tijdens de voorbereiding gezellig aan het kletsen met de vrijwilligers van het Bezoekerscentrum, toen een stoker langs kwam met verse krentenbollen. Iedereen mocht een stukje proeven. Mmm.... lekkerder dan appeltaart of rijstevlaai. Nee, ze zijn nog niet gebakken als wij mogen rond kijken. Want wij gaan daar een gezellig bakkie doen na afloop.

Bezoekerscentrum Land van Heerlijkheden en bakhuis Leur

Locatie Van Balverenlaan 1b

6615 AH Leur

T Via Kasteel Hernen 0487 531976

E landvandeheerlijkheden@glk.nl

Regio Rivierengebied - Gemeente Wijchen

Elke zondag zijn het Bakhuis en Bezoekerscentrum geopend van 11.00 tot 17.00 uur.

<https://www.glk.nl/landschappen-kastelen/locatie/bezcentrum-land-van-de-heerlijkheden>

Vlaamse schuur

<https://mijngelderland.nl/inhoud/organisaties/bezoekerscentrum-land-van-de-heerlijkheden>

Het bezoekerscentrum is gevestigd in een verbouwde Vlaamse schuur. De schuur hoorde ooit bij boerderij de Oude Hof. In de schuur werden vroeger hooi, stro en werktuigen opgeslagen. Ook stalde men er het jongvee. De aparte constructie is nog altijd herkenbaar. Boerderij de Oude Hof lag rechts naast de schuur. Het bakhuisje is waarschijnlijk rond 1840 aangebouwd. In 1939 is achter de schuur een nieuwe boerderij gebouwd.

Vlaams

De bouwwijze van dit soort schuren is in Vlaanderen ontstaan. Van daaruit verspreidde de bouwwijze zich naar het noorden. Eerst richting Noord-Brabant en Noord-Limburg, later ook naar het Land van Maas en Waal en het Rijk van Nijmegen. Het type 'Vlaamse schuur' heeft zich tot ongeveer het Duitse Xanten verspreid.

Vanuit de warme lucht van het Bakhuis lopen wij naar het kerkje met de Motte tegenover.

<https://www.marktplaats.nl/v/verzamenen/ansichtkaarten-nederland/m1817736011-leur-wijchen-n-h-kerk-l-1630>

Het gotische kerkje dateert uit de late dertiende eeuw. Het was oorspronkelijk een houten kerk op de motte. Het voorportaal diende ooit als gevangenis. Kon de 'misdadiger' tegelijk bidden voor de zonden. Wel zo praktisch. Rond 1600 was de reformatie en werd het geloof protestants. Ach ja, als je maar iets gelooft. Tegenwoordig geloven veel mensen in de tv. In 1976 werd de kerk overgedragen aan de Stichting Oude Gelderse Kerken. De toren van het kerkje staat iets scheef.

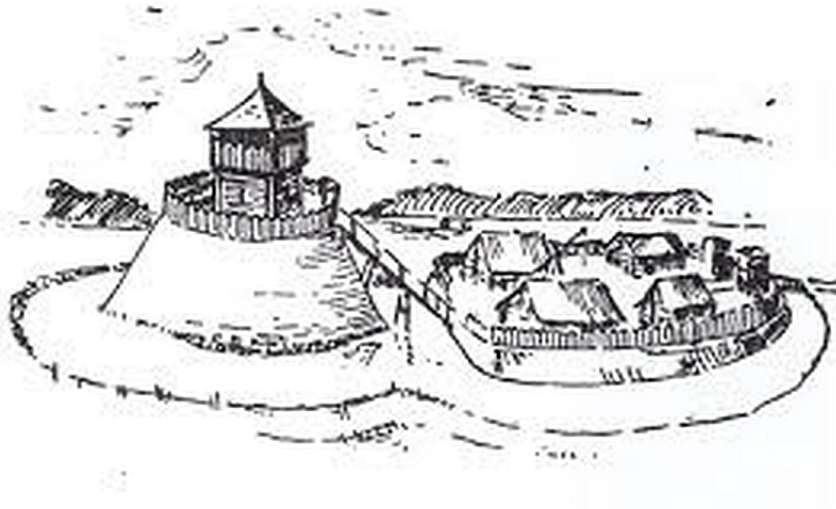

Interieur kerkje Leur

<https://rijksmonumenten.nl/monument/9324/hervormde-kerk/leur/>

<https://www.gld.nl/nieuws/2425971/gelredag-19-oktober-heerlijkheid-leur>

Rondom het kerkje staan oude eikenbomen. En ik zag (begin mei 2022) veel boshyacinten in bloei. De gracht achter het kerkje was misschien ooit deel van de Motte-versterking. Rechts van het kerkje staan rode beuk en gewone beuk.

Motte

<https://mijngelderland.nl/inhoud/verhalen/heerlijkheid-leur>

Naast de kerk staat een geheimzinnige heuvel, een motte. Dat is een kunstmatig opgeworpen heuvel waar een houten burcht op stond. Mogelijk is de motte aangelegd in de 11e eeuw, in opdracht van de aartsbisschop van Keulen. Later is de heuvel gebruikt als vliedberg. Dat wil zeggen: een vluchtplek voor bevolking en vee tijdens overstromingen.

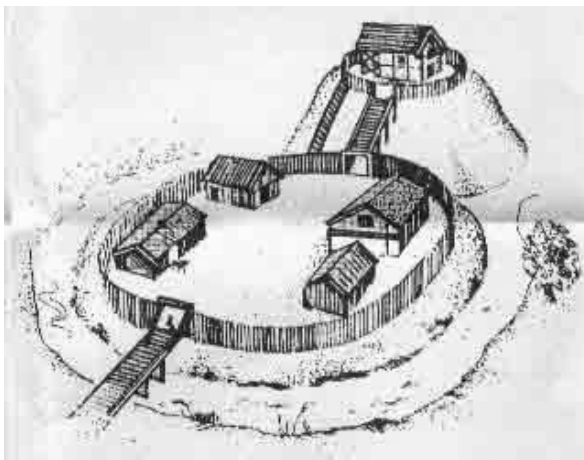

[https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Leur_\(Wijchen\)_van_Balverenlaan_bij_4_Vliedberg_-_bord_Motte-burcht.JPG](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Leur_(Wijchen)_van_Balverenlaan_bij_4_Vliedberg_-_bord_Motte-burcht.JPG)

De bouw van een motte kun je vergelijken met een omgekeerd emmertje zand

<https://www.gld.nl/nieuws/2427102/in-de-middeleeuwen-werd-leur-beschermd-door-een-motte>

<https://www.dehagert.nl/geschiedenis-van-leur/>

Een Motteburcht is een voorloper van de stenen burchten die later werden gebouwd. Een Motteburcht bestaat uit een omheinde en omgrachtte heuvel met daarbinnen bebouwing (zie afbeelding). De omheining was aanvankelijk van hout, later van steen. Duidelijk is op de afbeelding de scheiding te herkennen tussen de burcht zelf en het minder beschermde voorterrein. Een principe dat we bij latere burchten terug vinden (denk aan het kasteel Doornenburg, waar de voorburcht nog vrijwel geheel intact is).

De Domhof, foto circa 1910

© via Wim Kattenberg - CC-BY

<https://mijngelderland.nl/inhoud/verhalen/heerlijkheid-leur>

https://nl.wikipedia.org/wiki/Huis_te_Leur

Van Balverenlaan 8, Leur

Huis te Leur is een historische buitenplaats ten noorden van het plaatsje [Leur](#) in de provincie [Gelderland](#). Het door tuinen en een landschapsbos omringd huis is in 1778 in opdracht van Christiaan W.H. baron van Balveren gebouwd. Het landgoed is een [rijksmonument](#).

Landhuis

Te midden van dit parkbos vinden we geen kasteel, maar een sober, statig landhuis met classicistische motieven. Het huis werd gebouwd in 1778. Het landgoed De Heerlijkheid Leur telt ruim 250 hectare en is nog altijd in bezit van dezelfde familie. Een eindje verder ligt het gehucht Leur, met een prachtige kerk uit de 13e/14e eeuw. Heel bijzonder zijn enkele originele muurschilderingen uit de 15e/16e eeuw.

Huis te Leur ingangspoort

<http://www.landgoedvrienden.nl/wp-content/uploads/2020/03/Te-Leur.pdf>

Omgeving Huis te Leur 1800

<https://mijngelderland.nl/inhoud/routes/cultuurhistorie-in-het-land-van-maas-en-waal/huis-te-leur>

Duiventil bij Huis te Leur

<https://mijngelderland.nl/inhoud/routes/cultuurhistorie-in-het-land-van-maas-en-waal/duiventil-van-leur>

Dit vermeld ik want het is interessant. Tot nu toe heb ik niet kunnen ontdekken waar die blijkbaar beroemde duiventil staat.

Een duiventil heeft alles te maken met het recht op de 'duyveslagh'. Het recht is genoemd naar de sluiting (duivenslag) die binnen de til voor het vlieggat is aangebracht om duiven te kunnen vasthouden. Het recht, in eerste instantie bedoeld om de overlast van duiven op het land tegen te gaan, was in het begin een van de 'heerlijke rechten' van de adel. Later kregen ook andere grondbezitters, als boeren, kloosters en steden dit recht. De duivenslag was een soort prestige voor de eigenaar.

[The Rainbow Landscape by Peter Paul Rubens](https://www.thecollector.com/8-dutch-landscape-painters-17th-century/), 1636, via the Metropolitan Museum of Art, New York
<https://www.thecollector.com/8-dutch-landscape-painters-17th-century/>

BIJLAGE HEERLIJKE RECHTEN

Een paar mensen eisten allerlei rechten op voor zichzelf. Gewoon zo maar, omdat zij dat zo vonden. Zonder anderen te vragen. Zij hadden recht op alles. Hun mening. Hetgeen nogal psychopathisch is. Mijn mening. Het gewone volk had niets te zeggen en moest dat gehoorzamen. Waar is de gelijkwaardigheid?

Artikel 1 Grondwet: Gelijkwaardigheid, bestond toen nog niet. Maar is het tegenwoordig werkelijk toepasbaar? Want hoe veel hebben wij echt in te brengen in politieke besluitvorming?

Heerlijke rechten

Indien er geen rechtstreekse afstammeling was, konden aanverwanten een recht van naderschap uitoefenen, wat verklaart waarom heerlijkheden eeuwenlang in eenzelfde familiestam verankerd bleven.

Binnen de heerlijkheid was de heer gerechtigd om lokale overheidsdienaren en gezagsdragers (zoals een [meier](#), [baljuw](#) of [schout](#)) te benoemen. Het benoemen van deze ambtenaar (een soort [burgemeester](#), [politiecommissaris](#) en [kantonrechter](#) in één persoon verenigd) gold als een belangrijk recht, aangezien dit inkomsten (uit rechtspleging en boetes) met zich mee bracht.

De heer had weliswaar het recht om zelf als schout op te treden, maar veelal lieten de heren zich vertegenwoordigen door een door hen benoemde schout. Door de controle over het schoutsambt en de lokale rechtspraak, kon de heer zich in 'zijn' heerlijkheid als een kleine potentaat gedragen. Er bestonden nochtans tal van beperkingen. Veelal beschikte de heer slechts over de lagere of middelbare jurisdictie. De zware geldboeten en lijfstraffen vielen onder de hogere jurisdictie die door grafelijke of hertogelijke ambtenaren werd waargenomen (hoofdschout, hoofdmeier, drossaard). Bovendien diende de heer zich steeds te gedragen naar het plaatselijke gewoonterecht.

Overzicht van diverse heerlijke rechten

D [hoge jurisdictie](#) was het recht op het veroordelen tot en doen voltrekken van de doodstraf.

De middelbare jurisdictie hield in het recht op uitvoering van gewone criminele en civiele rechtspraak.

De lagere jurisdictie hield in de bevoegdheid tot het uitoefenen van notariële taken zoals opmaken van testamenten, verdeling van erfenissen, en opstellen van verkoopaktes.

Boetes en voor de rechtskundige handelingen vereiste bedragen kwamen aan de heer. Van ter dood veroordeelden kon het bezit in beslag worden genomen.

De heerlijke rechten verschillen per heerlijkheid. Heerlijke rechten kunnen zowel toekomen aan de heer als aan de heerlijkheid. Vaak voorkomende rechten zijn:

Het benoemingsrecht, recht van de heer om bepaalde functionarissen te benoemen, zoals de [schout](#) of [drost](#), de leden van het gerecht, [schepenen](#), [vorster](#), [Heilige Geestmeesters](#) en kerkmeesters, de koster, doodgraver, voorzanger, schoolmeester en schipper.

Het [cijnsrecht](#), recht van de heerlijkheid om grondbelasting te heffen. Aan iedere heerlijkheid was een cijnshof verbonden. Cijnsrecht is vergelijkbaar met de hedendaagse [onroerendezaakbelasting](#). [Pachtgelden](#), het recht om pacht te innen voor het gebruik van landbouwgronden binnen het gebied van de heerlijkheid.

Tiendrecht ([tienden](#)), jaarlijks moest 10% van de opbrengst van de landbouw afgedragen worden aan de heerlijkheid. Voor het leenstelsel ging de opbrengst naar de kerk. Begin 20ste eeuw is het recht afgekocht door de overheid.

Het [collatierecht](#), het recht van de heer om een [geestelijke](#), een [pastoor](#) of een [dominee](#) te benoemen.

Dus: wereldlijke en religieuze macht opeisen

Recht van Herenbank, de heer en zijn familie had recht op een bevoorrechte plaats in de kerk.

Recht op de [dode hand](#) (mortemain), belasting op de nalatenschap van een ingezetene, meestal 5% van de verkoopwaarde van het onroerend goed. Sommige heren mochten het beste stuk uit de persoonlijke bezittingen kiezen. Het kwam ook voor dat dit recht verbonden was aan de heerlijkheid.

Banrecht, Ingezetenen van de heerlijkheid die gebruikmaken van voorzieningen van de heerlijkheid moeten daarvoor betalen. Bijvoorbeeld vergoeding voor gebruik van de molen is voor de heerlijkheid.

Het [windrecht](#), recht om een molen te laten bouwen en zo het recht van de wind te gebruiken.

Afgeleid van het [regaal](#) op de wind. Dus: ook de wind voor zichzelf opeisen.

Een regaal', meervoud 'regalen', afgeleid van het Latijnse begrip '*iura regalia*' (koninklijke rechten) Iura Regalia (koninklijke rechten) is sinds de 11de eeuw internationaal de benaming voor rechten en die aan een koning/keizer toekwamen, of waar hij aanspraak op maakte.

Dus: die dit figuur opeiste en afdwong voor zichzelf.

[Tolrecht](#), Aan de grenzen van de heerlijkheden werd tol geheven. Wegentol en tol bij passage van personen.

Het jachtrecht: het recht van de heer om te jagen binnen de heerlijkheid met uitsluiting van anderen. Hij mocht het recht ook verpachten.

Het visrecht, het recht om te vissen binnen de heerlijkheid en het verpachten van dat recht.

Het [marktrecht](#), het recht om binnen de heerlijkheid markten te houden. De heer moest toestemming geven voor de markt en inde daar een vergoeding voor.

Het [muntrecht](#); zelf geld maken

Het recht van de gruit, accijns op het brouwen van bier.

Het recht van houtschat, inhoudende 1/10 van het hout dat in de bossen werd gekapt.

Het [veerrecht](#), recht om, als enige, personen en goederen te mogen overzetten in een bepaald gebied.

Recht turf af te steken of klei af te graven, recht tot het delven van de grondstoffen turf en klei.

[Recht van zwanendrift](#), het recht om zwanen te houden en te vangen.

Recht van eendenkooi, recht om eenden te vangen en te bejagen met een eendenkooi.

Het [kooikersrecht](#). Het recht om eenden te houden.

Recht van duivenvlucht, recht om een duiventil te houden.

Grafrecht, het recht om begraven te worden in de kerk.

[Recht van aanwas](#), het recht om ingepolderde aangeslibde grond tot eigendom te maken. Dit recht geldt voor heerlijkheden aan zee of aan een rivier.

[Strandrecht](#), het recht op aangespoelde goederen.

Inkomsten

Aan een heerlijkheid waren allerlei economische en zakelijke rechten verbonden, waarbij de heer recht had op een [belasting](#) of heffing:

Onroerende belastingen: Aan vrijwel iedere heerlijkheid was er een cijns-hof verbonden, waaraan iedere cijnspllichtige (dat wil zeggen de vruchtgebruiker van een grondstuk binnen de heerlijkheid) een belasting moest afdragen die in verhouding stond tot de oppervlakte van het grondstuk. Dit cijns-geld is te vergelijken met de hedendaagse onroerende zaak belasting. Omdat het bedrag van de cijns niet inflatiegebonden was, werd zij doorheen de tijden vrijwel verwaarloosbaar.

Conclusie

In feite eigenden die 'Heren' zich alles toe.

[https://nl.wikipedia.org/wiki/Heerlijkheid_\(bestuursvorm\)](https://nl.wikipedia.org/wiki/Heerlijkheid_(bestuursvorm))

Dit lijkt wel op de minstens 400 soorten belastingen die in Nederland geheven worden.